4

4

Birgalikda ijtimoiy davlat sari!

O‘zbekiston Ovozi

Ijtimoiy-siyosiy gazeta

t.me/uzbekiston_ovozi_gazetasi facebook.com/uzbekistonovozi instagram.com/uzbekiston_ovozi www.uzbovozi.uz info@uzbovozi.uz

№6
2026-yil
11-fevral, chorshanba
1918-yil
21-iyundan chiqa boshlagan

ЗАМОНДОШЛАРИМИЗ

ИЛМ-ФАН ВА МАЪРИФАТГА БАХШИДА УМР

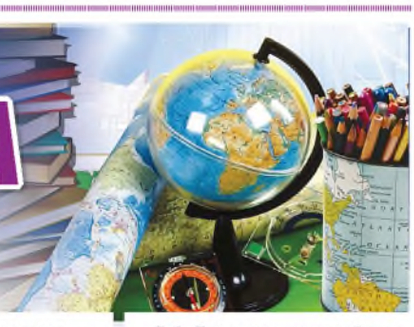

Олимлик ҳаммага ҳам насиб этавермайдиган улуғ мартаба. Игна билан қудуқ қазиш каби машаққатли, элу юрт, жамият, бани башар ривожини белгилаб берувчи илм-фан оламида юксак даражада эътироф этилиш эса камдан-кам инсонга ато қилинадиган саодат. Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси академиги, иқтисодиёт фанлари доктори, профессор Қаландар Абдураҳмонов ана шундай замондошларимиздан.

80 йиллик юбилейи республикамиз бўйлаб кенг нишонлаётган бу олимнинг ҳаёти ва фаолияти илм-фан, маърифат ва мамлакат иқтисодий тафаккурини ривожлантиришга фидокорона хизмат қилишнинг ёрқин намунаси ҳисобланади. Унинг билими, тажрибаси ва кўп йиллик меҳнати янги авлод мутахассисларини тайёрлаш ва Ўзбекистоннинг илмий салоҳиятини мустаҳкамлашга беқиёс ҳисса бўлиб қўшилди.

1946 йил 2 февралда Қашқадарё вилоятида туғилган Қаландар Абдураҳмонов мактаб таълимидан сўнг Г. В. Плеханов номидаги Москва халқ хўжалиги институти (ҳозирги Россия иқтисодиёт университети) ни тамомлаб, аспирантурага йўлланма олди. Ёш олим 1973 йилда «Ўзбекистон қишлоқ хўжалиги машинасозлиги корхоналарида ишчи кадрларни тайёрлаш муаммолари» мавзусида номзодлик диссертациясини ҳимоя қилди.

Унинг педагогик фаолияти 1973 йилдан Тошкент давлат иқтисодиёт университетида бошланди. Ўқитувчиликдан кафедра мудиригача, доцентликдан профессоргача, «Умумий иқтисодиёт» факультети декани ўринбосаридан Тошкент давлат иқтисодиёт университети проректоригача, сўнгра Г. В. Плеханов номидаги Россия иқтисодиёт университетининг Тошкент филиали директори лавозимигача бўлган йўлда қаҳрамонимиз янги олимлар авлодини тарбиялаш ишига ҳамиша содиқ қолди.

Йиллар ўтгани сайин унинг касбий фаолияти доираси тобора кенгайиб, нафақат ўқитувчилик ва маъмурий ишларни, балки илмий-тадқиқотлар, нашрлар ва халқаро ҳамкорликни ҳам қамраб олди. Қаландар Ходжаевич доимо қатъий академик ёндашувни талабаларга бўлган самимий қизиқиш, ҳамкасбларини руҳлантириш ва ёш олимларни қўллаб-қувватлаш қобилияти билан уйғунлаштира олди. Унинг маърузалари ҳақиқий воқеликка, илмий ишлари эса иқтисодиёт фанига қўшилган муҳим ҳиссага айланди.

Ўнлаб йиллар давомида у кўплаб авлод олимлари ва ўқитувчилари учун устоз, маслаҳатчи ва таянч бўлиб, уларнинг дунёқараши, касбий маҳорати ва билимга бўлган муҳаббатини шакллантирди. Унинг раҳбарлигида тадқиқот мактаблари ташкил этилди, инновацион лойиҳалар амалга оширилди.

Академик Қ. Абдураҳмонов ҳақли равишда Ўзбекистон меҳнат иқтисодиёти муаммолари бўйича илмий мактабнинг асосчиси ҳисобланади. Унинг номи мамлакат замонавий иқтисодиёт фанининг муҳим қисмига айланган ушбу йўналишнинг шаклланиши ва ривожланиши билан узвий боғлиқдир. У яратган илмий мактаб меҳнат муносабатлари, бандлик ва инсон капиталини таҳлил қилишга бўлган ёндашувларни белгилаб берувчи олимлар, тадқиқотчилар ва амалиётчиларни бирлаштирди.

Олимнинг илмий мероси ўз кўлами ва географияси билан ҳайратда қолдиради. Унинг монографиялари, дарслик ва ўқув қўлланмалари нафақат Ўзбекистонда, балки сарҳадларимиздан анча олисда — АҚШ, Германия, Франция, Португалия, Норвегия, Хитой, Малайзия, Индонезия, Финляндия, Жанубий Корея, Япония ва Россияда нашр этилган. Бу ишлар академик муҳитда кенг тан олиниб, дунёнинг турли мамлакатларидаги талабалар, ўқитувчилар ва мутахассислар учун муҳим билим манбасига айланди.

Олимнинг илмий меросида етти марта қайта нашр этилган фундаментал «Меҳнат иқтисодиёти» дарслиги алоҳида ўрин тутади. Кўп йиллар давомида у минглаб талабалар, аспирантлар ва тадқиқотчилар учун асосий қўлланма бўлиб хизмат қилди ва бир неча авлод иқтисодчиларининг профессионал тафаккури шаклланишига катта таъсир кўрсатди. Ҳатто саксон ёшлик довонни забт этган бўлса-да, олимнинг интеллектуал куч-ғайрати ва илмий маҳсулдорлигига ҳавас қилса арзийди.

2025 йил унинг илмий биографиясида чинакам муҳим босқич бўлди. Айнан шу даврда таҳлилнинг теранлиги ва муаммолар қамрови бўйича тенги йўқ фундаментал асарлар нашр этилди. Россияда чоп этилган 740 саҳифали «Современная экономика труда» («Замонавий меҳнат иқтисодиёти») монографияси иқтисодий назария ва амалиёт ривожига қўшилган салмоқли ҳисса бўлди. Монографияда муаллиф кўп йиллик тадқиқот тажрибасини умумлаштирган ҳолда, глобал технологик ва цивилизацион ўзгаришлар шароитида меҳнат бозори трансформациясининг яхлит манзарасини тақдим этди.

Шу йили Тожикистон ва АҚШда чоп этилган «Иқтисоди меҳнат дар асри зеҳни сунъй» ва «Labor Economics in the Era of Artificial Intelligence» китоблари Қаландар Абдураҳмоновнинг илмий ғояларини глобал академик маконга олиб чиқди. Айниқса, олимнинг сунъий интеллект, рақамлаштириш, "яшил" иқтисодиёт ва барқарор ривожланишнинг замонавий меҳнат бозорига таъсирига бағишланган тадқиқотлари алоҳида аҳамиятга эга. Бу ишларда Қ. Абдураҳмонов нафақат юз бераётган ўзгаришларни қайд этади, балки XXI асрда меҳнат муносабатлари ва инсон капиталини ривожлантиришга концептуал ёндашувларни таклиф қилиб, келажакнинг илмий парадигмасини шакллантиради.

Қаландар Ходжаевичнинг бугунги кунда ҳам тинимсиз бойиб бораётган илмий мероси ҳақли равишда Ўзбекистон иқтисодиёт фанининг интеллектуал пойдевори ҳамда жаҳон иқтисодий тафаккурига қўшилган салмоқли ҳисса сифатида эътироф этилади. Унинг илм-фанга садоқат билан хизмат қилиши — ҳақиқий илм ёшда чегара билмаслигини, чинакам олим эса унинг фикри, тажрибаси ва донишмандлигига эҳтиёж бор экан, ҳамиша сафда қолишини ишончли тарзда исботламоқда.

Академик Қаландар Абдураҳмоновнинг энг асосий ва чинакам бебаҳо бойлиги унинг шогирдлари ҳисобланади. Айнан уларда олим илмий тақдирининг, унинг ғоялари ва маънавий қудратининг барҳаёт давоми намоён бўлади. У лекциялар ўқиган аудиториялардан ўнлаб фан докторлари ва номзодлари, юзлаб магистр ва бакалаврлар етишиб чиқди, улар устознинг илмий маданияти, тафаккурга талабчанлиги ҳамда билишга бўлган самимий ва жўшқин иштиёқини ўзига сингдириб олдилар.

Ярим асрдан зиёд давом этаётган педагогик фаолият бутун бир тадқиқотчилар авлоди шаклланиши даврига айланди. Улар учун Қаландар Ходжаевичнинг номи Устоз деган юксак шарафли ном билан уйғунлашиб кетди. У Тошкент давлат иқтисодиёт университети ҳузуридаги Илмий кенгаш раиси сифатида кўплаб ёш олимларнинг камол топишида, уларнинг илм-фанда илк ишончли қадамларини қўйишида ва ўзининг тадқиқотчилик овозини топишида ҳал қилувчи роль ўйнади.

Унинг илмий раҳбарлигида юзга яқин фан номзодлари ва докторлари тайёрланди. Олим томонидан асос солинган «Инсон капитали ва сунъий интеллект» илмий мактаби иқтисодиёт фанининг классик анъаналарини XXI асрнинг илғор технологиялари билан бирлаштирган энг истиқболли ва жадал ривожланаётган тадқиқот майдонларидан бирига айланди. Айнан шу ерда стратегик фикрлай оладиган ва давр даъватларига муносиб жавоб беришга қодир янги авлод олимлари шаклланмоқда.

Бугунги кунда академик Абдураҳмоновнинг шогирдлари дунёнинг кўплаб мамлакатларидаги етакчи университетлар ва тадқиқот марказларида, давлат бошқаруви органлари ва халқаро тузилмаларда фаолият юритмоқда. Улар устознинг ғояларини давом эттириб ва ривожлантириб, билим эстафетасини кейинги авлод талабалари ва тадқиқотчиларига узатмоқдалар.

Олимнинг чинакам илмий барҳаётлиги ҳам айнан мана шунда. Зеро, ғоялар шогирдлар ва издошлар меҳнатларида яшаса, кўпайса ва янги шаклларда намоён бўлса, демак, илмий мактаб тақдирга, устознинг исми эса илм-фан тарихининг бир қисмига айланади. Академик Абдураҳмонов ҳамиша илм-фан амалиётга хизмат қилишига, иқтисодиёт ва жамиятнинг реал муаммоларини ҳал этишга ёрдам беришига интилиб келган.

Г. В. Плеханов номидаги Россия иқтисодиёт университетининг Тошкент филиалига раҳбарлик қилар экан, академик Қаландар Абдураҳмонов халқаро илмий ҳамкорликнинг мустаҳкам кўприкларини бунёд этиш, таълим дастурларини ривожлантириш ва янги авлод мутахассисларини — глобал иқтисодиёт даъватларига нафақат жавоб беришга қодир, балки уларни ижодий равишда ва жасорат билан ислоҳ қила оладиган кадрларни шакллантиришда давом этмоқда. Унинг таълим ва илм-фан борасидаги қарашлари академик қатъият анъаналарини замонавий дунё динамикаси билан уйғунлаштиради ва унинг ҳар бир лойиҳасини мамлакат ҳамда халқаро ҳамжамият учун чинакам инновацион ва аҳамиятли қилади.

Қ. Абдураҳмонов кўплаб фахрий мукофот ва унвонлар билан тақдирланган. У Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган халқ таълими ходими, Ўзбекистон Республикаси олий таълим аълочиси, Ўзбекистон Фанлар академияси ҳамда бошқа қатор хорижий ва халқаро академиялар аъзоси. Бу унвонлар унинг ғоялари юксак қийматга эга эканлиги, билимларининг теранлиги ва жаҳон илм-фанига қўшган чексиз ҳиссасининг далолатидир.

Ўзининг улуғвор ёшида ҳам академик Абдураҳмонов ёш авлодга таълим бериш, тадқиқотларни бошқариш, мақола ва монографиялар ёзиш, конференцияларда иштирок этиш ва илмий журналларни таҳририлаш ишларини тинимсиз давом эттирмоқда. Унинг илмий қизиқишлари сунъий интеллектдан "яшил" иқтисодиётгача, рақамлаштиришдан барқарор ривожланишгача бўлган энг долзарб ва илғор йўналишларни қамраб олган. Олимнинг ҳар бир иши, ҳар бир чиқиши ва ҳар бир устозлик ўгити — янги авлод олимлари қалбида билимга интилиш оловини ёқувчи учқундир.

Бундай толмаслик кучи ва отошқалблик шунчаки феъл-атвор хусусияти эмас, балки ўзини илм-фан ва жамиятга хизмат қилишга бағишлаган инсоннинг ҳаёт фалсафаси, асл миссиясидир. Унинг ҳаётга теран ёндашуви ва идеаллари устоз аудиторияси ва илмий мактабларидан ўтган, унинг тадқиқотга бўлган жўшқин иштиёқи ва илмий тафаккурнинг юксак стандартларини қабул қилган юзлаб шогирдлари учун ҳаётий эътиқодга айланди.

Нигина РАҲИМОВА,
«Ижтимоий фикр» жамоатчилик фикрини ўрганиш маркази директори, иқтисодиёт фанлари доктори.